

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro
2017 m. balandžio 24 d. įsakymu Nr. V-273

TRADICIJOS IR DABARTIES SANKIRTOS: TARPDALYKINIAI XX A.–XXI A. KULTŪROS TYRIMAI

1. Programos vykdytojas - Lietuvos kultūros tyrimų institutas (toliau – LKTI).
Norminiai etatai skirti programai - 11,25.

2. Programos tikslas - tirti šimtmetį mininčios Lietuvos kultūrinės atminties bei kultūrinės tapatybės kaitą įtakojučius XX a.–XXI a. pradžios Lietuvos ir pasaulio kultūros raidos, sklaidos ir raiškos procesus, atskleidžiant šių procesų sąveikas, kontekstus. Plėtoti kultūros tyrimus taikant naujas ir tobulinant esamas metodologines prieigas, įtraukiant filosofijos tyrinėjimus į šiuolaikinės tarpdisciplinines humanistikos studijas, padėsiančias išryškinti pagrindines dabartinės kultūros raidos tendencijas.

3. Programos uždaviniai:

3.1. Kultūros raiškos pavidalų tyrimai: nuo tradicijų iki inovacijų.

Tiriami tradiciniai ir naujoviški kultūros ir meno raiškos pavidalai, nagrinėjama estetinės minties raida, kultūrinės vaizdinijos bei žiūros pokyčiai naujųjų medijų aplinkoje, aprėpiančioje bendrąją vaizdų kultūrą, socialines įvaizdžių galias, įtaką individualiai ir kolektyvinei patirtims, naujų kūrybos formų, raiškos būdų ir reikšmių įsigalėjimą bei sklaidą.

Tiriama iškilų XX a. Lietuvos asmenybių, jų kultūrinės raiškos ir steigtų organizacijų, institucijų reikšmė kultūrai ir mokslui plėtoti, nustatomas jų šviečiamasis indėlis ir svarba visuomenės vertybinėms nuostatomis ugdyti.

Tiriamas baltų simbolizmo poveikis modernioje ir postmodernioje kultūroje, atskleidžiami nacionalinės kultūros, mokslo ir visuomenės sąveikų istoriniai ypatumai.

3.2. Lietuvos kultūrinės atminties ir kultūrinės tapatybės kaitos europinėje ir pasaulinėje erdvėje tyrimai.

Tiriami Lietuvos kultūrinės atminties ir kultūrinės tapatybės pokyčiai europinėje ir pasaulinėje erdvėje, kreipiant dėmesį į Lietuvos kultūrinių tapatybių tąsą ir kaitą geokultūrinių permainų akivaizdoje, atskleidžiant nūdienos Lietuvos kultūros savitumo prielaidas ir galimybes europinių ir pasaulio kultūrų erdvėje;

Tiriami lietuvių diasporos akultūracijos, kultūrinės adaptacijos ir integracijos procesai, jos veiklos ir tinklaveikos profiliai, kita su tarptautine lietuvių žmonių migracija susijusi problematika.

Tiriami sociokultūriniai vaizdiniai, reiškiniai ir formos atminties ir tapatybės atstovavimo požiūriu, kultūrinės atminties tipai, jų sanklodos, kaita bei sklaida regioniniu, nacionaliniu ir viršnacionaliniu lygiais.

Tiriamos pastarųjų dešimtmečių kultūros ir kultūrinės atminties raida bei sklaida kultūros ekonomikos bei kultūros politikos požiūriu, urbanistinė kultūrinė plėtra, kultūrinis planavimas, sovietmečio refleksijos.

3.3. Filosofiniai kultūros tyrimai.

Kultūros filosofijos, kultūros antropologijos ir sociologijos, kultūros fenomenologijos ir hermeneutikos tyrimai.

Šiuolaikinių politinių, etinių, estetinių teorijų tyrimai.

Tarpkryptiniai ir tarpdisciplininiai kultūros tyrimai, apimantys ideologinius kultūros tyrimus, biopolitikos tyrimus, technologijų ir medijų filosofijos tyrimus, etinio kultūros matmens tyrimus, religijos sugrįžimo į kultūros diskursą analizę.

Tiriama Lietuvos filosofijos istorija atnaujinant šiuolaikinės filosofijos metodologinį instrumentarijų ir atskleidžiant bei plėtojant jos ryšius su pasauliniu kontekstu, įtraukiant iševijos filosofinį įnašą į šiuolaikinį Lietuvos filosofinį kontekstą.

4. Metodologinis tyrimų pagrindimas

Tyrimuose bus siekiama kompleksinio požiūrio į Lietuvos kultūrą globalioje ir tarpkultūrinėje erdvėje. Lyginamąją metodologiją pagrįsti tyrinėjimai leis kritiškai ir sinchroniškai tirti kultūros pokyčius, sąlygas ir priežastis formuojančius dėmenis, nacionalinio ir kitų tapatumų ir kultūrinės atminties sąveikos ypatumus. Tiriant tapatumo ir atminties sąveiką bus remiamasi šiuolaikinės

prancūzų istoriografijos tradicija – Analų mokykla (P. Nora, R. Chartier ir kt.), archetipinė psichologija (C.G. Jungas, J. Hillman ir kt.). Tapatumams tirti pasitelkiami A. Smitho, B. Anderseno, Z. Baumano, R. Brubakerio ir kt. teorinės ir metodologinės prieigos, taip pat filosofų M. Foucault, M. Heideggerio, P. Ricoero darbai.

Tiriant XX a. – XXI a. pradžios Lietuvos kultūros ir visuomenės raidą bus naudojami skelbtų tekstų, rankraščių ir ikonografinių šaltinių, istoriografijos duomenų lyginamosios analizės ir sintezės metodai. Kultūros raidos tyrimuose bus taikomos kultūros sociologijos bei kultūros antropologijos koncepcijos. Medijų, tinklaveikos, naujųjų technologijų, atminties tyrinėjimuose perspektyviais laikomi B. Stieglerio mokyklos teorija ir metodai, M. Castellso teorinės išvalgos. Taip pat bus pasitelktos vaizdo antropologijos ir sociologijos prieigos.

Problemų istorijos metodas leis pasitelkti filosofines teorijas kaip tam tikrų problemų atradimo ir sprendimo rezultata. Probleminės situacijos rekonstrukcijos tikslas yra atkurti nagrinėjamos teorijos (problemos) probleminį kontekstą, sudarytą iš ankstesnių tos pačios problemos sprendimų rezultatų, ir kartu nustatyti šios teorijos novatoriškus elementus (vertę). Diskurso analizės metodas leis tyrinėti įvairius diskurso tipus (politinį, religinį, meninį, etinį ir kt.), aptarti diskurso ir galios santykį. Fenomenologinis metodas leis aprašyti ir analizuoti įvairius kultūros reiškinius, kreipdamas filosofinį tyrimą į konkrečią patirtį. Hermeneutinis metodas leis tirti kultūrą kaip prasmės kūrimo praktiką, o sykiu jis svarbus kaip kritinė hermeneutika, teikianti pirmenybę ne pirminei esmei, o būtiniams aplinkkeliams, sudarantiems kultūros šerdį.

Lyginamasis metodas leidžia Lietuvoje plėtotas idėjas palyginti su Vakarų ar Rytų filosofinėmis tradicijomis, nustato konkrečias teorines įtakas, mąstymo šaltinius. Taip pat taikoma tarpdisciplininė, su žinojimo sociologija (mokslo tyra, lyginamąja filosofijų sociologija, etnometodologija ir kt.), kultūros studijomis, mentalitetų istorija susijusi metodologinė prieiga, leidžianti tiksliau išanalizuoti ir įvertinti praeities bei dabarties filosofinių teorijų kūrimo empirinius veiksnius: socialinių, kultūrinių, politinių aplinkybių įtaką filosofų darbui, filosofų socialinių grupių ir ryšių tinklų susiklostymą, jų funkcionavimą, filosofų simbolinio intelektualinio kapitalo kaupimo procesus, konkurenciją ir pan. Tarpdisciplininė prieiga leidžia ištirti naujausius Lietuvos filosofijos pokyčius ir taip prisideda prie bendrųjų Lietuvos visuomenės ir kultūros tyrimų.

Ilgalaikės programos tyrimams bus siekiama atnaujinti teorines prieigas ir metodologinius pagrindus, atsižvelgiant į dabartines kultūros tyrimų tendencijas. Pasirinkus tarpdalykinį ir kompleksinį ilgalaikės programos tyrimų pobūdį ketinama bendradarbiauti su kitomis Lietuvos švietimo ir mokslo institucijomis – VU, VDU, LSTC, LLTI, LII, taip pat meno institucijomis – ŠMC.

5. Tyrimų etapai ir jų charakteristika; detalus įgyvendinimo planas, kuriame numatomas skirtų lėšų preliminarus paskirstymas uždaviniams vykdyti:

5.1. Įgyvendinant 3.1 papunktyje nurodytą uždavinį bus vykdomi tyrimai:

5.1.1. Lyginamieji kultūros ir meno tyrimai, kultūros ir meno sociologija, vizualioji kultūra, medijų kultūra, estetika, tarpkultūrinis dialogas, kultūrinė atmintis (Gaižutytė-Filipavičienė, Žilvinė (0,75 etato));

5.1.2. Lyginamieji kultūros ir meno tyrimai, vizualioji kultūra, meno istorija, estetika, kultūros antropologija, tarpkultūrinis dialogas, kultūrinė atmintis (Žukauskienė, Odeta (0,75 etato)).

5.1.3. Kinų estetika ir menas; daoizmas ir jo recepcija Vakaruose; Tolimųjų Rytų kultūrų recepcija Vakaruose ir Lietuvoje; žmogaus kūno samprata ir praktikos kinų kultūroje bei jų taikymas Vakaruose ir Lietuvoje; lyginamieji Tolimųjų Rytų ir Vakarų kultūrų tyrimai (Poškaitė, Loreta (0,25 etato));

5.1.4. Filosofinė hermeneutika, postmodernusis diskursas, postmodernusis kapitalizmas, vartojimo visuomenė, kultūrų sąveika globalizacijos sąlygomis, urbanistika, medijų teorija ir medijų kultūra, tapatumai ir atmintys (Rubavičius, Vytautas (0,25 etato));

5.1.5. XX a. Lietuvos mokslo istorija, Lietuvos akademinės bendruomenės šviečiamoji ir kultūrinė raida XX a. pirmoje pusėje. (Juzefovičius, Romualdas (0,75 etato));

5.1.6. Lietuvos ir Lenkijos istorija, Lietuvos kultūros istorija, mokslo istorija. (Ilgievič, Henryka (0,5 etato));

5.1.7. Fotografijos istorija, fotografijos sovietizavimo problemos, kultūros paveldo tyrinėjimai. (Matulytė, Margarita (0,25 etato));

5.1.8. XX amžiaus istorinės traumos, jų atmintis ir komemoracija Europoje, socialinė ir kultūrinė Lietuvos ir Baltijos šalių istorija, Sovietinė kultūros politika ir nacionalizmas, tapatybės politika ir kultūros elitai, elitų kolaboravimas su okupaciniais režimais, modernizmas, sovietinis post-kolonializmas (Davoliūtė-Opgenorth (0,5 etato));

5.1.9. Senovės baltų (lietuvių, prūsų, jotvingių) religija ir apeigos, remiantis rašytiniais šaltiniais; tradiciniai pagoniški ir krikščioniški simboliai Lietuvos kultūroje bei pasaulėjautoje iki mūsų dienu (Usačiovaitė, Elvyra (0,25 etato));

5.1.10. Etnologija, mitologija, folkloristika (Balsys, Rimantas (0,25 etato));

5.1.11. Baltų religija, jos rašytiniai šaltiniai, krikščionybės įvedimo istorija, pagonybės ir krikščionybės santykiai Lietuvoje, tradiciniai kalendoriniai lietuvių papročiai, baltų religijos recepcija šiuolaikiniame mene (Bumblauskas, Mangirdas (0,25 etato)).

Viso 1 uždaviniui: 4,75 n.e. 45,55 tūkst. Eur

2017 - 2021 metais straipsnių rengimas, pranešimų rengimas ir skaitymas nacionalinėse ir tarptautinėse konferencijose, leidinių rengimas, knygų sudarymas.

5.2. Įgyvendinant 3.2 papunktyje nurodytą uždavinį bus vykdomi tyrimai:

5.2.1. Filosofinė hermeneutika, postmodernusis diskursas, postmodernusis kapitalizmas, vartojimo visuomenė, kultūrų sąveika globalizacijos sąlygomis, urbanistika, medijų teorija ir medijų kultūra, tapatumai ir atmintys (Rubavičius, Vytautas (0,5 etato)).

5.2.2. Tarpkultūrinis dialogas, kultūrinė atmintis, Lietuvos kultūros istorija, XX-XXI a. lietuvių literatūra, šiuolaikinė drama ir teatras (Mykolaitytė, Aurelija (0,75 etato)).

5.2.3. Neklasikinė Vakarų filosofija, estetika ir meno filosofija, postruktūralistinis diskursas, psichopatologija, Lietuvos kultūra ir menas, tapatybių virsmai ir atmintys (Stanislovas Mostauskis (0,5 etato)).

5.2.4. Kultūros politika, inovacijų politika, kultūros ekonomika (Makselis Rasius (0,25 etato)).

5.2.5. Kultūros politika. (Skaidra Trilupaitytė (0,75 etato)).

Viso 2 uždaviniui: 2,75 n. e. 26,37 tūkst. Eur

2017-2021 metais straipsnių rengimas, pranešimų rengimas ir skaitymas nacionalinėse ir tarptautinėse konferencijose, monografijos rankraščio dalies rengimas.

5.3. Įgyvendinant 3.3 papunktyje nurodytą uždavinį bus vykdomi tyrimai:

5.3.1. Kultūros filosofija, fenomenologinė ir hermeneutinė filosofija, kultūros teorija, humanitarinių mokslų (metodologija) (Sverdiolas, Arūnas 0,5 etato)).

5.3.2. Menotyra, filosofija, meno ir psichopatologijos santykis, dailės kritikos metodologija, ideologijos kritika (Šapoka, Kęstutis (0,5 etato)).

5.3.3. Struktūralizmas, postmodernizmas, šiuolaikinė filosofija. Platono filosofija, dabartinė filosofija, kalbos filosofija, religijos filosofija, mokslo filosofija, lyginamoji kalbotyra, civilizacijų istorija, senosios kalbos, antikinė literatūra, kultūrinė antropologija, senovės istorija (Naglis Kardelis (0,5 etato)).

5.3.4. Šiuolaikinė filosofija, fenomenologija, post-fenomenologija, laiko problema (Bacevičiūtė, Danutė (0,25 etato), Nikiforova, Basia (2017–2019 metais – 0,25 etato)).

5.3.5. Šiuolaikinė prancūzų filosofija, struktūralizmas, poststruktūralizmas, semiotika, fenomenologinė filosofija, naratologija (Keršytė, Nijolė (0,25 etato)).

5.3.6. Lietuvos filosofijos istorija (XX a. 2 pusė), filosofijos istoriografijos metodologija, filosofijos sociologija, marksistinė filosofija (Kabelka, Gintaras (0,75 etato)).

5.3.7. Filosofai neprofesionalai Lietuvos filosofijos kontekste (Konickis, Andrejus (0,25 etato)).

5.3.8. Lietuvių išeivių filosofija, socialinių mokslų filosofija, Vakarų filosofijos istorija, civilizacijų teorija, kultūros sociologija, meno sociologija, populiariosios kultūros studijos ir sociologiškai orientuota socialinė psichologija (Noreika, Alvydas (2017–2018 metais – 0,5 etato, nuo 2019 metais – 0,75 etato)).

Viso 3 uždaviniui: 3,75 n. e. 35,96 tūkst. Eur

2017 – 2021 metais straipsnių rengimas, pranešimų rengimas ir skaitymas nacionalinėse ir tarptautinėse konferencijose.

6. Numatomi rezultatai:

Įgyvendinus programą bus parengti 146 moksliniai straipsniai, skirti publikuoti mokslo spaudoje, parengti 5 monografijų rankraščiai, sudaryti 8 kolektyvinių darbų rankraščiai, surengtos 8 mokslinės konferencijos.

Parengti 4 monografijų rankraščiai (preliminarūs pavadinimai):
 Sprendimo galios veiksmas: dailės kritika filosofinės problematikos akiratyje (Kęstutis Šapoka, 2018 metais);
 Šiuolaikinės kultūros slinkty: atminties/užmaršties paradigmos (Aurelija Mykolaitytė, 2021 metais);
 Monografija kultūrinės tapatybės ir atminties tema (Stanislavas Mostauskis, 2018 metais);
 Ideologija ir diskursas (Nijolė Keršytė, 2021 metais).
 Parengti 8 kolektyvinių leidinių rankraščiai, tarp jų:
 Athena. Filosofijos studijos, Nr. 12, skirtas diskurso analizei šiuolaikinėje filosofijoje (Arūnas Sverdiolas, 2017 metai), tęstinis leidinys „Senovės baltų kultūra“ apie baltų simbolizmą (Elvyra Usačiovaitė, 2018 metai), kolektyvinis veikalas Vaizdų kultūra ir socialinės įvaizdžio galios (Žilvinė Gaižutytė-Filipavičienė ir Odeta Žukauskienė, 2020 metai).
 Atliktas (po)sovietinio lūžio metų ir pirmųjų nepriklausomybės metų dailės gyvenimo identiteto tyrimas instituciniu aspektu (Skaidra Trilupaitytė).

7. Rezultatų sklaidos priemonės:

Parengtų leidinių publikavimas vykdant šią programą nenumatomas. Rezultatai bus skelbiami gavus papildomą LMT administruojamų ar kitų sklaidai skirtų programų finansavimą.
 Programos dalyviai numato parengti ir skaityti 90 pranešimų respublikinėse ir tarptautinėse konferencijose. Jie taip pat supažindins visuomenę su savo tyrimų rezultatais pristatydami juos straipsniuose periodinėje spaudoje, viešose paskaitose, televizijos ir radijo laidose.

8. Preliminarus programos lėšų paskirstymas (tūkst. Eur)

Eil. Nr.	Išlaidų pavadinimas	2017 metais	2018 metais	2019 metais	2020 metais	2021 metais	Visai programai (suma)
1.	Programai skirti norminiai etatai, lėšos	11,25 107,88	11,25 107,88	11,25 107,88	11,25 107,88	11,25 107,88	11,25 539,38
2.	Kitos lėšos planuoja-mos programai vykdyti (iš kitų, institutui skirtų valstybės biudžeto bazinio finansavimo lėšų)						
	Iš viso	107,88	107,88	107,88	107,88	107,88	539,38

9. Programos trukmė.

2017 - 2021 metai

10. Programos vadovas

dr. Rasmus Makselis, LKTI mokslo darbuotojas, tel. 865677659; el. paštas: rasmus@yahoo.com